

Pukovnik
Milanko MAJKIĆ

SADEJSTVO U OPERACIJI

Operacijom se u oružanoj borbi postiže cilj koji može biti operativnog ili strategijskog značaja. Da bi se planirani cilj postigao sa što manje gubitaka i u što kraćem vremenu, potrebno je da sve snage predviđene za izvođenje operacije ostvare maksimalan učinak. Zbog toga je sadejstvo vidova, rodova i službi oružanih snaga i usklađivanje napora snaga i sredstava svih društvenih struktura van oružanih snaga po cilju, mestu, vremenu i načinu dejstva bitna pretpostavka za uspešno izvođenje operacije i izvršenje zajedničkog zadatka. Prema tome, cilj operacije ostvaruju raznovrsne jedinice vidova, rodova i službe operativne armije, određene snage teritorijalne odbrane, raznovrsne organizacije i službe tzv. civilnog sektora, čije su mogućnosti različite u vatri, manevru, udaru, brzini dejstva i doprinosu u borbi uopšte. Samo se uspešnim sadejstvom, tj. potpunim iskorišćavanjem sposobnosti i mogućnosti svih učesnika u operaciji i usklađivanjem njihovih napora na izvršavanju zadataka može postići planirani cilj operacije.

Cilj sadejstva je da organizovano i pravilno usmeri i osigura funkcionisanje svih delova celine, da uskladi njihove napore, sposobnosti i mogućnosti radi zajedničkog dejstva u ostvarivanju planiranog cilja operacije na određenom prostoru i u predviđenom vremenu. Sadejstvo je funkcija komandovanja i predstavlja deo procesa planiranja, pripremanja i izvođenja operacije u kome komandant i njegov štab planiraju i organizuju optimalno iskorišćavanje sposobnosti i dejstva sopstvenih snaga i sredstava, koordinirano sa dejstvima snaga podrške i susedima radi što racionalnije upotrebe elemenata borbene poretka i sigurnijeg izvršenja postavljenog zadatka u operaciji.

U poređenju s drugim svetskim ratom, u savremenim teorijama o operaciji, odnosno snagama, sredstvima i uslovima koji će direktno ili indirektno uticati na organizovanje sadejstva, nastale su bitne promene. Proizvedena su i uvedena u oružane snage nova oruđa i tehnika, a usavršena su i stara borbena i neborbena sredstva, što bitno

utiče na način i efikasnost dejstava snaga koje izvode operaciju. Savremena tehnika i naoružanje protivnika direktno će uticati na brzinu dejstva i oblike manevra, pružaće mogućnost za brze i neočekivane promene u borbenoj situaciji. U tako dinamičnim dejstvima brzo će se narušavati sadejstvo koje je organizovano u pripremnom periodu operacije. To će od komandanta zahtevati da stalno vode računa o tome da se ponovo organizuje i dopunjava narušeno sadejstvo između elemenata borbenog poretka i ne samo između njih. S druge strane, vlastita savremena borbena sredstva, kao i neborbena, nameće potrebu usklađivanja različitih složenih elemenata borbenog poretka radi maksimalnog iskorištavanja dejstava, njihovih mogućnosti i međusobnog dopunjavanja u duhu zamisli prema kojoj se izvodi operacija. Elektronska sredstva će ometati ili potpuno onemogućavati održavanje veze između učesnika u operaciji, što će uticati na komandovanje, organizovanje sadejstva itd. Ona borbena sredstva čije se dejstvo bazira na elektronici (avijacija, raketne jedinice, mornarički sastavi itd.) biće ometani ili sprečavani u izvršenju zadataka, pa će ostali vidovi, rodovi i službe operativne grupacije i jedinice teritorijalne odbrane morati povećanim naprezanjem da izvršavaju zadatke sa manjom ili čak bez njihove podrške.

Da bi se što bolje iskoristile sopstvene snage i sredstva, a umanjile sposobnosti i mogućnosti protivnika, potrebno je dobro poznavati protivnika i njegova sredstva, primeniti takav način dejstva i upotrebu vlastitih snaga i sredstava da se iz njih »iscedi« maksimalan doprinos u operaciji.

U eventualnom ratu predviđa se dvostruko veća brzina dejstva u odnosu na drugi svetski rat. Tempo dejstva u drugom svetskom ratu u najpovoljnijim uslovima iznosio je u proseku 20—30 km za 24 časa, a danas se u vojnim teorijama tempo predviđa 40—60, pa i više kilometara za 24 časa. Takav tempo se zasniva na mogućnostima savremene tehnike i napretku vojne misli, posebno u oblasti operacije. Iz toga se može zaključiti da će se za isto ili čak i za kraće vreme na prostori operacije odigrati mnogo veći broj događaja, promena u situaciji, što će zahtevati preduzimanje potrebnih mera komande kako bi sadejstvo bilo što efikasnije. Međutim, za bitniju dopunu sadejstva, za ponovno planiranje dejstava osnovnih elemenata borbenog poretka biće malo vremena, jer će događaji teći takvom brzinom da neće dopuštati duži rad na izmenama već planirane operacije.

U odnosu na drugi svetski rat predviđa se mnogo kraće vreme za organizovanje i planiranje operacije, pa će manje vremena biti i za organizovanje sadejstva. Za organizovanje i planiranje armijske operacije u drugom svetskom ratu bilo je potrebno 5—6, pa i više dana.

U savremenim teorijama o operaciji predviđa se dva ili tri dana za organizovanje i planiranje armijske operacije. Neki vojni teoretičari smatraju da će se organizovanje i planiranje naredne operacije vršiti uporedo sa izvođenjem prethodne i da samo tako priprema može biti valjana i pravovremena, jer se takvim radom postiže znatna prednost nad protivničkom stranom, i to u svim elementima planiranja i sadejstva. Kratko vreme za organizovanje operacije prisiljavaće komande da rade brže, da efikasnije rešavaju bitna pitanja i da potčinjenim komandama ostave potrebno vreme, kako bi ove u okviru svojih nadležnosti mogle da regulišu sve ono što je od interesa za uspešno dejstvo.

Zone operacije su mnogo veće nego što su bile u prošlom ratu. Na primer, zona napada armije u drugom svetskom ratu bila je po frontu 60—80 km, a po dubini 100—120 kilometara. Sada se te dimenzije znatno povećavaju — oko 150 km po frontu i do 300 km po dubini. S obzirom na to da se očekuje velika dinamičnost u borbenim dejstvima, da će se brzo prelaziti iz jednog u drugi vid dejstva (iz odbrane u napad i obrnuto), da uvek neće biti vremena za veća pregrupisavanja itd., organizovanje sadejstva biće vrlo složeno. Veće dimenzije zone u kojima će se izvoditi operacije uslovljene su većim sastavom i mogućnostima grupacija, odnosno jedinica koje izводе operaciju. Nastala je veća potreba za slobodnijim manevrom jedinica na širem i dubljem operativnom prostoru. Danas jedinice mogu mnogo brže da savladaju prostor, tako da se njihov odnos i prema drugim faktorima oružane borbe (vremenu i snagama) mnogo izmenio. Savremena borbena dejstva, ne samo nuklearna i termonuklearna već i usavršena konvencionalna, prisiljavaće oružane snage, i ne samo njih, na rastresit raspored radi izbegavanja većih gubitaka. Prema tome, sadejstvo će se morati organizovati na mnogo većem prostoru nego što je to bilo ranije i između većeg broja jedinica i svih drugih subjekata društva izvan oružanih snaga koji su neposredno ili posredno angažovani u operaciji.

Gotovo sve savremene vojne teorije predviđaju dinamičan rat i dinamičnu oružanu borbu. Ističe se prednost dejstva po pravcima, značaj borbe za važne zemljišne ili druge objekte, za okruženje i uništenje grupacija (uključujući i krupne vazdušne desante) itd., što znači da se sadejstvo neće moći organizovati po linijama, neprekidnim pojasevima itd., kako je to bilo nekad. Na osnovu pomenutih karakteristika savremenih dejstava pretpostavlja se, pored objedinjenih dejstava svih snaga i sredstava na rešavanju osnovnih zadataka u operaciji, organizovanje sadejstva i za pojedine delove celine, kao što su: dejstva na težišnim pravcima i na desantnoj prostoriji, aktiv-

nosti na privremeno zaposednutoj teritoriji, dejstva za veće gradove, veće reke, ključne objekte itd. Prema tome, sadejstvo će se organizovati u izmenjenim i složenim uslovima, a metod rada komandi neće biti isti kao do sada.

Osnovni principi u organizovanju sadejstva bili bi sledeći:

— sadejstvo prvenstveno treba organizovati na težištu, bilo da je u pitanju napadna ili odbrambena operacija; ako nema dovoljno vremena da se reguliše sadejstvo na svim pravcima, onda se na svaki način mora obezbediti vreme da se ono utvrdi po bitnim pitanjima na težištu operativnih dejstava;

— da bi svaki učesnik u operaciji mogao uspešno dejstvovati u duhu zamisli i plana operacije, pa i onda kada nema stalnu vezu, sadejstvo se mora organizovati (bar po bitnim elementima) na celoj dubini i širini zone, za sve vreme izvođenja operacije;

— sadejstvo se mora temeljitije organizovati između onih snaga koje izvršavaju zajedničke zadatke, kao na primer, uništenje operativnog vazdušnog desanta, izvođenje protivudara itd.; ovi zadaci mogu biti manje ili više autonomni po cilju, prostoru, a nekad i po vremenu u odnosu na druge zadatke operacije, pa se pri organizovanju sadejstva o tome mora voditi računa;

— sadejstvo u operaciji organizovati po osnovnim, bitnim pitanjima — po cilju, vremenu, prostoru i načinu izvršenja operacije — a ne ići u detalje da se ne bi sputavala inicijativa potčinjenih i da se komanda koja izvodi operaciju ne optereti suvišnim i manje bitnim detaljima;

— kad god je moguće, sadejstvo treba organizovati jednostavno prema zamisli, organizaciji, prema načinu dejstva snaga itd.; složenost i komplikovanost mogu dovesti do toga da potčinjene, sadejstvujuće i podržavajuće jedinice ne shvate suštinu manevra ni način dejstava u ostvarivanju predviđenog cilja operacije;

— treba težiti da se sadejstvo organizuje na zemljištu (helikopter je pogodno sredstvo za brz izlazak na bilo koji pravac ili tačku sa kojih se može organizovati sadejstvo), ako nema vremena ili druge okolnosti ne dozvoljavaju da se izađe na sve pravce, odnosno sve važnije tačke, onda se izlazi na prostor gde je težište operacije; naše komande moći će da organizuju efikasno sadejstvo i po karti, jer starešine dobro poznaju naše ratište, sve važnije objekte i saobraćajnice na njemu;

— jednom organizovano sadejstvo (u vreme pripremanja i planiranja operacije) nije završeno, već se mora stalno dopunjavati čim nastanu važnije promene u situaciji ili se ukaže potreba za interven-

cijom u sadejstvu, bilo da se dođe do novih, tačnijih podataka o nekom elementu situacije, bilo da je bitnije narušeno ranije organizovano sadejstvo;

— sadejstvo se, u principu, organizuje u korist onog vida oružanih snaga, roda vojske, jedinice ili elementa borbenog poretka, koji ima glavnu ulogu u izvršenju zajedničkog zadatka, odnosno u operaciji kao celini.

Smisao i značaj sadejstva u savremenoj operaciji, dakle, znatno je povećan, jer je savremena operacija vrlo složen oblik oružane borbe, i to zbog mnogobrojnih promena koje su nastale u organizovanju i izvođenju ovog oblika dejstva u kojem je predviđanje razvoja događaja nužno, a to znači i maksimalno usmeravanje napora svih učesnika.

U operaciji učestvuju mnogobrojne i raznovrsne jedinice čije su mogućnosti različite u ispoljavanju vatre, udara, brzine dejstva u manevru itd., što sve treba usklađivati i objedinjavati kako bi sve snage i sredstva dali maksimalan doprinos u izvršavanju postavljenog zadatka. Pored oružanih snaga, treba objedinjavati i napore mnogobrojnih činilaca društva, bilo da deluju na našoj ili privremeno zaposednutoj teritoriji, što još više obavezuje komande oružanih snaga, društveno-političkih zajednica i foruma da nađu mogućnosti, pogodnih forme i sadržaje u saradnji, a sve to radi usmeravanja napora svih snaga u zoni operacije.

Raznim sredstvima i načinima dejstva neprijatelj će nastojati da omete, oteža ili spreči dejstvo naših jedinica, pojedinih elemenata borbenog poretka, komandi itd., zbog čega je neophodno organizovati sadejstvo i način dejstva u operaciji za duže vreme (ne samo za prvu etapu) na celoj dubini i širini zone, kako bi svi učesnici mogli uspešno dejstvovati u duhu zamisli i plana, ali i samoinicijativno u uslovima kad nestane veza sa pretpostavljenom komandom, sa susedima, podržavajućim i sadejstvjujućim snagama, odnosno kad se jedinice nađu u težim operativnim ili taktičkim situacijama.

Odlukom ili zapovešću komandanta načelno se predviđa upotreba snaga i način dejstva prema jednoj varijanti, pa su sve pripreme podređene toj varijanti. Ukoliko je procena bila realna i potpuna, moguće je sasrediti sve pripreme i postupke, angažovati snage i sredstva u ostvarivanju predviđene odluke. Međutim, teško je biti siguran da će neprijatelj dejstvovati upravo prema onoj varijanti i načinu kako smo ocenili i predvideli. Zbog toga se sadejstvo mora organizovati potpuno i prema najverovatnijoj varijanti, načinu dejstva neprijatelja, ali se i prema drugim varijantama moraju postaviti osnove sa-

dejstva i ponašanja svih učesnika, kako bi se u već datim okvirima sadejstva lakše prilagodili novoj, izmenjenoj situaciji. U odbrambenim operacijama postoji veća potreba organizovanja sadejstva prema više varijanata, jer napadač ima inicijativu, može da primeni najpovoljniju varijantu dejstva po vremenu, cilju, prostoru, načinu dejstva itd. Osim toga, odluka, odnosno zapovest komandanta (bar do sada) ne predviđa način izvršenja zadatka jedinice, odnosno elementa borbenog poretka, nego postavlja samo zadatak, što uvek ne daje dovoljno elemenata za izvršenje zadatka sa što manje gubitaka i napora i ne može zameniti rad komande na organizaciji sadejstva.

Iz napred navedenih argumenata može se zaključiti da smisao i značaj sadejstva u savremenoj operaciji ima povećanu vrednost, tim više što su snage i sredstva kojima se izvodi operacija povećani, usavršeni, predodređeni da izvrše samo deo zadataka. Organizacija sadejstva se, prema tome, ne može zaobići, jer bi se rizikovao uspeh operacije. Odluka ili neki drugi dokumenat ne može zameniti organizovanje sadejstva, mada ti i drugi dokumenti daju neke elemente za sadejstvo. Ono mora da ima svoje mesto i sadržaj u organizacionom procesu planiranja, pripreme i izvođenja svake operacije.

Sadejstvo u operaciji se organizuje na osnovu direktive pretpostavljene komande (VK, Komande grupe armija) u kojoj su najčešće izneti osnovni pogledi na sadejstvo sa susedima, podržavajućim jedinicama, snagama teritorijalne odbrane, za saradnju sa organima, organizacijama i službama u društvu. Odluka komandanta kome je poverena organizacija i izvođenje operacije predstavlja osnovu, fundamentalni dokument za organizovanje sadejstva. Odluke, planovi dejstva i drugi dokumenti podržavajućih i sadejstvjućih jedinica takođe se moraju koristiti pri organizovanju sadejstva. Ukoliko je u direktivi pretpostavljene komande, odnosno odluci komandanta, dato više elemenata za sadejstvo, biće više poznati načini dejstava potčinjenih, podržavajućih i sadejstvjućih snaga, moći će se brže i kvalitetnije organizovati sadejstvo. Kvalitet sadejstva najviše će ovisiti od toga koliko komande raspolažu potpunim i tačnim podacima o neprijatelju i njegovom načinu dejstva, kao i od raspoloživog vremena koje će omogućiti komandama da pravovremeno sinhronizuju dejstva svih elemenata borbenog poretka i ne samo njih.

Osnovne pretpostavke za uspeh sadejstva su:

- jedinstveno shvatanje zadatka i situacije u kojoj se operacija organizuje i izvodi;
- dobra organizacija izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju, zemljištu i drugim elementima situacije;

— sigurna i trajna veza između komande koja organizuje i izvodi operaciju i svih učesnika operacije, kao i između učesnika između sebe;

— racionalno i namensko angažovanje snaga i sredstava po vremenu, prostoru, mogućnostima itd.;

— međusobno poznavanje i neposredni kontakti i odnosi između starešina jedinica koje imaju najvažniju ulogu u izvođenju operacije;

— blagovremeno i potpuno međusobno obaveštavanje između svih važnijih učesnika u operaciji;

— celishodna podela zadataka među učesnicima, određivanje objekata koje treba uništiti, neutralisati, odnosno kojima treba ovladati itd.;

— blagovremeno planiranje rada organa sadejstva (oficira za vezu, za navođenje, delegata i dr.) preko kojih će se realizovati sadejstvo (u nekim stranim armijama, kao na primer u američkoj, postoje formacijski organi za sadejstvo — od divizije pa naviše).

Kada je reč o organizovanju sadejstva u operaciji, ima različitih mišljenja i dilema o nekim pitanjima.

Dokle treba da se u organizaciji sadejstva spusti komanda koja organizuje i izvodi operaciju, jedna je od dilema. Prema jednom mišljenju ta komanda ne bi trebalo da se spušta na nivo taktičkih problema, jer je to dužnost i nadležnost komandi združenih, taktičkih jedinica. U protivnom, to bi bilo mešanje u prava i nadležnosti nižih komandi i potčinjenih starešina. Prema drugima, ima razloga i opravdanja da komanda koja organizuje i izvodi operaciju reguliše i ona važna taktička pitanja koja su od interesa za uspeh operacije. To se dokazuje tvrdnjom da uspeh operacije zavisi od ishoda bojeva i borbi združenih i viših taktičkih jedinica, da usklađivanje bojeva predstavlja sadržaj i suštinu operacije na određenom prostoru za predviđeno vreme i u duhu zamisli i plana operacije. Jasno je da ta komanda ne može precizirati način dejstva i međusobnu saradnju svih učesnika u operaciji do najnižih taktičkih jedinica, što uostalom nije ni potrebno. Ali, komanda koja izvodi operaciju mora da ispolji uticaj na sve bitne probleme u toku borbenih dejstava, na one probleme od čijeg pravilnog rešavanja umnogome zavisi uspeh operacije. Ona mora da obezbedi sve preduslove da se na težištu sasredi napor glavnih učesnika u operaciji, oružanih snaga i ostalih struktura društva, da utvrdi način njihovog dejstva u duhu zamisli i cilja koji se operacijom želi postići.

U napadnoj operaciji, na primer, biće više naglašeno usklađivanje dejstva snaga na privremeno zaposednutoj teritoriji (po cilju, prostoru, vremenu i po načinu dejstva, kao i sadejstvo svih snaga na pravcu glavnog udara) sa dejstvom snaga u zahvatu fronta. To se može odnositi i na rešavanje i svakog drugog bitnog pitanja operacije, kao što je uništavanje operativnog desanta, okruženje i uništenje određene grupacije neprijateljskih snaga, izvođenje protivudara, uvođenje u borbu drugog ešelona ili rezervi, odbijanje protivudara i na mnoštvo drugih važnih aktivnosti u operaciji.

Tu recepta nema niti ga može biti, jer ni jedna operacija u bitnim elementima nije indentična, niti je ponovljiva. Zapravo, različite su snage, mogućnosti i postupci neprijatelja; nisu iste ni vlastite snage; drugi su prostori i vreme; često je različit stil rada komandi kojima je poverena organizacija i izvođenje operacije itd. Sadejstvo će se organizovati prema konkretnoj situaciji, što će prvenstveno zavisiti od raspoloživog vremena, sposobnosti i načina rada komande, kao i od mnoštva drugih okolnosti.

Da li se u operaciji radi o organizaciji sadejstva ili o usklađivanju dejstva između operativne armije, teritorijalne odbrane i ostalih činilaca u društvu, ima ili neke razlike u sadržaju ova dva pojma — druga je dilema. Ako je približno jednaka uloga i doprinos u operaciji gore navedenih snaga, onda je prikladniji termin *usklađivanje*, koordiniranje manje-više ravnopravnih delova gde ni jedan od njih nije dominantan, jer svako uspehu operacije doprinosi prema svojim mogućnostima i sposobnostima. Ako je glavni nosilac dejstva u operaciji jedna od komponenata oružanih snaga, odnosno vid ili rod, onda je, po mom mišljenju, prikladniji termin *organizacija sadejstva*, jer se organizuje u korist glavnog nosioca borbenih dejstava. Ako je, pak, jednaka uloga i doprinos obe komponente oružanih snaga, odnosno dva vida, dva roda ili više njih, onda se normalno sadejstvo organizuje za njihove potrebe, a nosilac organizacije sadejstva odrediće se prema konkretnoj situaciji, a načelno je to komanda kojoj je povereno rukovođenje svim snagama u operaciji. Prema tome, termin *sadejstvo* više odgovara kad je neki deo oružanih snaga izrazit nosilac dejstava, a ostali delovi, odnosno elementi društva, rade za račun nosioca dejstva kako bi pod što povoljnijim uslovima izvršio postavljeni operativni zadatak. Ako su nosioci dejstva jednaki (više delova oružanih snaga i subjekti u društvu), onda se vrši usklađivanje dejstva jednakih delova i više odgovara termin *usklađivanje dejstva*. Razlika u terminu za praksu, međutim, nema posebnu važnost.

Da li u komandi koja izvodi operaciju treba raditi plan sadejstva grafički, tabelarno ili kombinovano, to je treća dilema. U drugom svetskom ratu, kad je bilo više vremena za rad komandi i kad su bili drugačiji uslovi, rađen je (ne uvek) plan sadejstva, najčešće tabelarni. Načelno je imao sledeće elemente: ko, gde, kada, uz čiju podršku i kakve zadatke izvršava; kako se organizuje koordinacija sa susedom, odnosno rezervama itd. Po takvom planu organizovano je sadejstvo na zemljištu ili po karti. U organizovanju sadejstva rešavana su i mnogo druga pitanja iz načina izvršenja zadataka jedinica, odnosno elemenata borbenog poretka, što je zavisilo od konkretne situacije.

Sva pitanja koja su predviđena u planu sadejstva mogu se sa zainteresovanim komandantima jedinica rešiti usmeno, bilo na zemljištu ili po karti. To bi moglo biti u uslovima kad se raspolaže sa nešto više vremena za organizovanje operacije i kad se kod komandanata mogu okupiti starešine sa kojima se organizuje sadejstvo. Druga je mogućnost da se u okviru zapovesti ili odluke daju podaci o sadejstvu između najvažnijih nosioca dejstva po bitnim pitanjima. To znači da bi se sadržaj odluke, odnosno zapovesti, morao proširiti, a to će biti onda kada se donesena odluka (zapovest) prenosi na izvršioce pismeno ili sredstvima veze. U tim slučajevima ne bi se radio poseban plan sadejstva. S obzirom na to da će najčešće biti malo vremena za organizovanje operacije i da će komanda težiti da usmeno ili preko jednog dokumenta kaže izvršiocima odluke sve što treba, to se neće raditi plan sadejstva za sve učesnike u operaciji. Rade se uglavnom planovi dejstva vidova, odnosno određenih rodova, kako bi uskladili dejstva među sobom, naravno, za one snage koje učestvuju u izvršenju zajedničkog zadatka. Međutim, ne bi trebalo isključiti mogućnost izrade plana sadejstva u operaciji i za sve elemente borbenog (operativnog) poretka onda kad je to moguće. U nekim armijama predviđa se izrada takvog plana sadejstva u svakoj operaciji.

Nosilac posla u organizovanju sadejstva u operaciji je ona komanda kojoj je povereno organizovanje i izvođenje operacije. Polazeći od toga da komandovanje i rukovođenje snagama koje izvođe operaciju mora biti *jedinstveno*, to se i sadejstvo zasniva na jedinstvu komandovanja, na potrebi objedinjavanja dejstva svih snaga i sredstava u duhu jedinstvene zamisli i plana operacije.

Organizovanje sadejstva se realizuje u procesu rada komande na planiranju i izvođenju operacije. Kad komandant iznosi svoju zamisao za dejstvo i kad prima predloge za upotrebu vidova, rodova i službi, odnosno svih elemenata borbenog poretka, onda se u ko-

mandi mogu ostvariti kontakti, utanačiti međusobni zahtevi, upoznati o načinu upotrebe i dejstva vidova, rodova, službi, snaga TO i dr. Kad komandant usvoji predloge (uz potrebne izmene i dopune), onda svi članovi komande mogu da sagledaju mesto i ulogu svakog dela, odnosno vida i roda oružanih snaga, što je od posebnog značaja za brzinu i efikasnost u organizaciji sadejstva.

Ako je procena zajednička, bez prethodno date komandantove zamisli, onda se svi učesnici zajedno upoznaju sa mogućnostima i upotrebom vidova, rodova, službi, jedinica teritorijalne odbrane i dr. Bilo kakav metod da primeni u donošenju odluke, komandant je saopštava zainteresovanim u komandi i prenosi je na izvršiocima. Odluka komandanta postaje baza za organizovanje sadejstva, za planiranje i za sve ostale pripreme. Odlukom ili zapovešću (naređenjem) postavlja se zadatak svakom elementu borbenog poretka, jedinici, svakoj službi, a sadejstvo se mora obezbediti, kako bi se na najbolji mogući način realizovala komandantova odluka, odnosno izvršio postavljeni zadatak od više komande. U komandi se to obezbeđuje planovima i stalnim kontaktima sa nosiocima posla. Međutim, realizovanje odluke, ponajviše će zavisiti od toga kako će i na koji način dejstvovati izvršioci odluke. Sadejstvo između njih može se organizovati i sprovesti na razne načine.

Kada ima dovoljno vremena i kad to dopuštaju ostale okolnosti, komandant može pozvati komandante jedinica, odnosno elemenata borbenog poretka i neke druge starešine radi organizacije sadejstva na zemljištu ili po karti, i to na težištu operacije na još nekim važnijim pravcima ili objektima. Ako se izlazi na zemljište, onda bi, načelno, na određenom pravcu — prostorijski bili komandanti onih jedinica ili elemenata borbenog poretka koji dejstvuju na tom pravcu ili prostorijski. To znači da ne bi morali svi komandanti jedinica biti na svim pravcima i prostorijski.

Rad na sadejstvu moguće je organizovati tako da potčinjene starešine i starešine sadejstvujućih jedinica iznose komandantu kako i na koji način misle da izvrše zadatak i kakve zahteve imaju kod drugih učesnika u operaciji ili, pak, da komandant utvrdi način dejstva i obaveze svakog od njih.

Sadržaj sadejstva na težišnom pravcu mogao bi da obuhvati sledeće: utvrditi koje se snage i sredstva angažuju na težištu napada, odnosno odbrane; kakav zadatak te snage imaju u pogledu brzine, energičnosti i upornosti dejstava; kojim objektima i na koji način treba ovladati, odnosno kako ih odbraniti; kakav se manevar predviđa i koje snage će ga izvesti; kakve će i na koji način snage dejstvovati

u pozadini neprijatelja (jedinice teritorijalne odbrane, vazdušni desanti, ubačene, ostavljene snage itd.), utvrđujući objekte i vreme dejstva; kako obezbediti bokove, spojeve jedinica elemenata borbenog poretka; kakvo bi iznenađenje trebalo pripremiti neprijatelju (bilo prema načinu dejstva, vremenu ili prostoru); utvrditi na koji način obezbeđivati ažurne podatke o neprijatelju; odrediti način podrške po ciljevima dejstva, po vremenu i prostoru; utvrditi obaveze, način dejstva i rada rodova i službi i dr.

Ako se organizuje sadejstvo na desantnoj prostoriji radi razbijanja ili uništenja operativnog vazdušnog desanta od čijeg razbijanja ili uništenja zavisi uspeh operacije, onda je komandant zainteresovan da utvrdi: sa kakvim stepenom upornosti jedinice treba da vode borbu, da odredi način dejstva snaga u zahvatu fronta i na pravcu preko kojeg napadač namerava da se spoji sa vazdušnim desantom; način dejstva snaga u vazdušnom prostoru, avijacije, jedinica PVO i dr.; kakve snage treba imati za doček na desantnoj prostoriji, te kako i kada one dejstvuju; snage postavljene dalje od desantne prostorije, njihova jačina i način upotrebe. Posebno treba da se saglase obaveze komandi sa svim drugim činiocima društva na desantnoj prostoriji koji se uključuju u sistem protivdesantne borbe. Ovi zadaci se utvrđuju na prostoriji najverovatnije upotrebe vazdušnih desanata, dok se za ostale prostorije daju osnove sadejstva, prvenstveno onim snagama koje izvide manevrar. Njima se utvrđuje vreme dejstva, utvrđuju se odnosi sa jedinicama RV i PVO, kako bi se na već datim osnovama moglo brže parirati dejstvima neprijatelja i na ostalim prostorijama. Ukoliko postoji posebna komanda protivdesantnih snaga, njoj se mogu prepustiti neka od navedenih a i druga pitanja da ih sama reguliše, ali to se mora učiniti u skladu sa opštim planom operacije.

Ako se u odbrambenoj operaciji planira izvođenje protivudara ili aktivna dejstva krupnijih snaga, bilo da je to predviđeno u početnoj zamisli za dejstvo ili kada za to sazru uslovi u toku izvođenja operacije, pa se u tom smislu donese odluka, neophodno je utvrditi način dejstva svih učesnika u protivudaru i svih onih snaga koje stvaraju povoljne uslove za njegov uspeh. Za tu veoma važnu borbenu radnju kojom se rešava neki krupan problem operacije (razbija se važna grupacija neprijatelja, zaustavlja napad na težišnom pravcu, zauzimaju važni objekti itd.) mora se utvrditi kojim snagama, u koje vreme i na koji način će se zaustaviti napadač, na kojim objektima, koje snage izvide protivudar i kojim pravcem, u koje vreme, s kakvim ciljem i na kakav način; kako organizovati zaštitu iz vazduha, inženjerijsko i materijalno obezbeđenje itd. Uko-

liko je nosilac protivudara drugi ešelon ili rezerva čije snage treba dovesti iz dubine, postaviti ih u najpovoljniju poziciju za protivudar po vremenu i prostoru — najčešće će to morati da osiguraju avijacija, PVO, inženjerija, veza, strukture društva, što sve treba dobro utvrditi i uskladiti. Kada komandant u početnoj zamisli utvrdi protivudar, osnove za njegovo realizovanje postavljaju se u planu sadejstva, koje se obavljaju u organizacionom procesu, a dopunjavaju se i preciziraju u neposrednoj pripremi za protivudar. Ako se u toku izvođenja operacije stvore neophodni uslovi za uspešan protivudar, tada se i organizacija sadejstva uklapa u ostale pripreme i postupke, s tim što je protivudar teže u tim uslovima organizovati, jer ne postoje svi potrebni uslovi za brzu organizaciju sadejstva. To, međutim, ne znači da komandant treba da odustane od protivudara. On mora da iskoristi sve prednosti i uslove i sve elemente za uspešno dejstvo snaga koje su predviđene za protivudar.

Navedena su samo neka od bitnih pitanja iz sadržaja sadejstva za zajedničke zadatke više vidova, rodova i službi. Za svaki drugi deo ili elemenat operacije mogla bi se navesti pitanja koja bi trebalo rešiti, mada svaka konkretna situacija utiče na sadržaj i način organizovanja sadejstva. Komandant bi, na primer, mogao poveriti načelniku štaba ili nekom drugom oficiru da organizuje sadejstvo na nekom manje važnom pravcu ili prostoriji.

Druga mogućnost je da se sadejstvo organizuje po karti i da se koristi plan operacije koji se radi u komandi koja izvodi operaciju. To pretpostavlja pozivanje u komandu vojnih starešina i predstavnika onih struktura društva čije je prisustvo potrebno pri organizovanju sadejstva. Mogu biti prisutne sve starešine ili samo starešine po određenim pravcima, odnosno prostorijama na kojima izvršavaju zadatke. Ovaj način rada primeniće se kad komanda ima manje vremena, kad se ne izlazi na zemljište i kad se zainteresovani mogu pozvati u komandu koja planira i izvodi operaciju.

Treća mogućnost organizacije sadejstva je da se izmeni sadašnji klasični sadržaj odluke (zapovesti), i da se prilikom njihovog prenošenja na izvršioca, daju osnovni elementi sadejstva na osnovu kojih bi potčinjene i sadejstvjuće komande mogle uspešno da dejstvuju. Ovo bi najčešće bilo primenjivano kad je vreme za organizaciju operacije vrlo kratko, kad se starešine jedinica ne mogu pozivati u komandu.

Četvrta mogućnost organizacije sadejstva sastoji se u tome da se ovlasti oficir iz komande da na određenom pravcu ili prostoriji svim jedinicama prenese komandantovu odluku i da organizuje sa-

dejstvo. Takvi oficiri bi se slali na težišni pravac (ako komandant ne bi išao na njega) i na druge važne pravce i objekte u zoni operacije. U našem NOR-u često su slani delegati sa ovlašćenjima Vrhovnog štaba za koordiniranje dejstva u određenim oblastima zemlje.

Mogu se primenjivati i drugi metodi rada u organizovanju sadejstva. Sadržina i oblik sadejstva u svakoj konkretnoj situaciji može biti različit.

Na osnovu navedenog mogu se izvući sledeći osnovni zaključci:

- sadejstvo će se manje organizovati po linijama, pojasevima i etapama kako se to ranije radilo, već se nameće potreba organizovanja sadejstva svih učesnika na izvršenju zajedničkog zadatka i međusobno usklađivanje napora svih snaga koje izvršavaju deo celine i odlučujuće probleme operacije;

- sadejstvo će se morati organizovati na celoj dubini i širini operativne zone (bar u osnovi) već prilikom pripreme operacije, jer će biti potrebno usklađivati dejstva u pozadini neprijatelja, na frontu i u sopstvenoj pozadini pošto se pretpostavlja jednovremeno dejstvo na čitavoj dubini i širini operativne zone od početka izvođenja operacije;

- ometanje veza komandovanja i sadejstva, češće premeštanje komandi i centara veze tražiće da se češće dopunjava sadejstvo. To će nametati potrebu davanja širih osnova u okviru sadejstva za duže vreme kako bi svi učesnici mogli samoinicijativno da dejstvuju u duhu zamisli i plana operacije;

- imajući u vidu kratko vreme za organizovanje operacije, u našim uslovima biće najčešće moguće efikasno organizovati po karti. Sadejstvo će u našim uslovima biti složenije i imaće povećan značaj, jer će u izvođenju operacije pored velikog broja raznovrsnih jedinica oružanih snaga sa različitim mogućnostima udara, vatre, pokreta i manevra učestvovati i faktori društva na operativnoj prostoriji čije napore takođe treba usmeriti radi izvršenja zajedničkog zadatka;

- mnogi će činioци uticati na organizovanje sadejstva prema sadržaju i obliku. To su, pre svega, vreme koje je sve kraće, podaci o mogućnostima i načinu dejstva o neprijatelju, sposobnost komande da umešno uskladi napore svih učesnika i iskoristi njihove snage i sredstva itd. Šablona u sadejstvu nema i ne može ga biti. Uspeh u organizovanju sadejstva u prvom redu zavisi od stručne sposobnosti i uvežbanosti komandi i jedinica.